

کاهش اعتقاد خامنه‌ای به برجام اگر تاکتیک نباشد چه خواهد شد

به قلم عمر کرمی (/fa/experts/mr-krmy-0/)

۱۲ اوت ۲۰۲۱

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/what-if-its-not-tactic-khameneis-waning-faith-jcpoa

العربية (/ar/policy-analysis/ayman-khamnyy-almtdayl-b-khtt-almi-alshaml-almshtrkt-madha-lw-lm-ykn-hylt-iktykyt/)

درباره نویسنده

عمر کرمی (/fa/experts/mr-krmy-0/)

عمر کرمی مدیر ضداطلاعات در شرکت امنیت سایبری سیکس گیل (Sixgill) در اسرائیل است. او پیش از این پژوهشگر مهمان در انستیتو واشنگتن بوده است و نیز مدیریت کارهای پژوهشی و تحلیلی نیروهای دفاعی اسرائیل در حوزه خاورمیانه را بر عهده داشته است.

تحلیل کوتاه

خطابه‌های رهبر جمهوری اسلامی در ماه‌های اخیر نشان می‌دهد که تجربه ایران در توافق هسته‌ای باعث نگرانی و تردید او در بازگشت به چارچوب برجام شده است.

از اوایل سال جاری ایران و کشورهای ۱+۵ در حال مذاکره برای احیای توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ بوده‌اند جایی که سیاستمدارهای غربی با این تصور پیش می‌روند که شاید این روند در نهایت به ثمر برسد. با این حال ماه‌ها گذشته و ایران اندکی از سرسختی خود در پایبندی به پیش‌شرط‌های غیرواقعی‌اش دست برنداشته است.

یکی از دلایل بالقوه برای این ناهماهنگی در انتظارات دو طرف چه بسا در خطابه‌ها و اقدامات اخیر علی خامنه‌ای رهبر ایران نهفته باشد. در ۲۹ جولای خامنه‌ای از آخرین دیدار خود با اعضای دولت حسن روحانی رئیس جمهوری که دوره‌اش به پایان می‌رسد برای تصریح موضع خود در مورد مذاکرات هسته‌ای استفاده کرد. خامنه‌ای در سخنرانی خود که از تلویزیون سراسری کشور پخش شد به مقامات ایران هشدار داد که به کشورهای غربی اعتماد نکنند چرا که «هیچ ابائی هم از اینکه آنچه را قول دادند نقض کنند ندارند». او سپس از مقامات کشور خواست تا از تجربیات دولت روحانی درس بگیرند و گفت: «مطلقاً نیابستی برنامه‌های داخلی را به همراهی غرب موکول کرد و منوط کرد چون قطعاً شکست می‌خورد.» در عوض او به دولت بعدی - که پس از مراسم تحلیف رئیس جمهور جدید ابراهیم رئیسی در ۵ آگوست قدرت را در دست می‌گیرد - توصیه کرد که بر قابلیت‌های داخلی کشور تکیه کند موضوعی که او اغلب در موعظه‌های خود به عنوان ابزاری برای کاهش آسیب‌پذیری جمهوری اسلامی در برابر فشارهای اقتصادی خارجی بر آن تأکید می‌کند.

برخی شاید اینطور استدلال کنند که چنین رهنمودهایی بخشی از یک ترفند پیچیده برای گرفتن امتیاز بیشتر از مذاکره‌کنندگان غربی است. با این حال سخنان و سیاست‌های خامنه‌ای نشان می‌دهد که او شاید واقعاً از سال ۲۰۱۵ اعتماد خود را به آمریکا و متحدانش از دست داده باشد. در این صورت شاید او بر این باور باشد که آن‌ها به هیچ یک از شرایط هسته‌ای جدیدی که در وین به دست آمده احترام نخواهند گذاشت.

به عنوان مثال خامنه‌ای در ماه ژانویه اعلام کرد که ایران برای بازگشت به برجام «عجله‌ای ندارد»

<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/khameneis-first-speech-2021-reemphasizing-us-weakness->

(iranian-self-reliance)» و این کار را تنها در صورتی انجام می‌دهد که واشنگتن از قبل همه تحریم‌ها را لغو کند: «ما هیچ عجله‌ای نداریم که آمریکا به برجام برگردد اصلاً مسئله ما این نیست که آمریکا به برجام برگردد یا برنگردد آنچه مطالبه منطقی ما و مطالبه عقلانی ما است رفع تحریم‌ها است تحریم‌ها باید برداشته بشود این حق غصب‌شده ملت ایران است.» به گفته خامنه‌ای «اما اگر

چنانچه تحریم‌ها برداشته نشد برگشت آمریکا به برجام ممکن است حتی به ضرر ما تمام بشود به نفع ما که نیست بلکه به ضرر ما هم ممکن است باشد»

او این گفته را در ماه فوریه نیز تکرار کرد و گفت که بازگشت آمریکا به برجام «روی کاغذ» کافی نخواهد بود

<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-new-narrative-regime-not-hurry-washington-should-be>):

«اگر می‌خواهند ایران به تعهدات برجامی که لغو کرده بازگردد آمریکا باید تحریم‌ها را کلاً لغو کند آن هم نه به زبان و روی کاغذ بلکه

در عمل لغو کند و ما راستی‌آزمایی کنیم» در سخنرانی نوری (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/khamenei-continues-playing-hardball-nowruz-speech>) خود در مارس ۲۰۲۱ نیز او دولت اواما را متهم کرد که

تحریم‌ها را فقط «روی کاغذ» لغو کرده در حالی که همچنان به تهدید شرکت‌ها و ترساندن آن‌ها از داشتن رابطه تجاری با ایران ادامه می‌دهد: «ما به تعهد آن‌ها اطمینانی نداریم زیرا در زمان اواما به آن‌ها اعتماد و به تعهدات خود عمل کردیم اما آن‌ها در حالی که روی کاغذ از برداشته شدن تحریم‌ها سخن می‌گفتند به تعهدات خود عمل نکردند و عوامل‌شان هر شرکتی را که قصد کار کردن با ایران داشت از سرمایه‌گذاری می‌ترساندند» خامنه‌ای نتیجه گرفت که: «اگر چنانچه آن‌ها همین سیاستی را که ما گفتیم قبول کردند و اعمال کردند خب همه چیز درست خواهد شد اگر نکردند به همین شکلی که امروز هست بعد هم خواهد بود اشکالی هم ندارد» از نظر او «عجله در مواردی خطرش و ضررش از فرصت‌سوزی بیشتر است».

همین نوع تفکر ریسک‌پرهیز در سخنرانی هفته گذشته او در جریان دیدار پایانی با اعضای دولت روحانی نیز مشهود بود خامنه‌ای ادعا کرد که آمریکایی‌ها در مذاکرات وین «یک قدم هم جلو نیامدند» و به جای این کار روی کاغذ وعده‌هایی مبنی بر لغو تحریم‌ها داده‌اند «اما در عمل تحریم‌ها را برنداشتند و برنمی‌دارند»

به گفته او واشنگتن همچنین اصرار داشت که در همین توافق یک جمله‌ای را بگنجاند که ایران متعهد باشد در مذاکرات بعد از توافق هسته‌ای شرکت کند هرچند که خود مقامات آمریکایی از این که خواستیم «تضمین بدهید که [توافق هسته‌ای را] نقض نمی‌کنید» خودداری کردند (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-gift-president-biden>).

یک روز پس از سخنرانی خامنه‌ای دفتر رهبری مصاحبه‌ای با کاظم غریب آبادی نماینده ایران در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی منتشر کرد که در آن غریب آبادی اظهارات آیت الله را به شکایت‌های مشخصی تبدیل کرد یکی از ادعاهای او این بود که ایالات متحده

• تلاش کرده است تا از سرگیری برجام را مشروط به پذیرش مذاکرات جداگانه از سوی تهران درباره رفتار منطقه‌ای رژیم

<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-nuclear-deal-isnt-problem-iran>) کند

• از لغو تحریم‌های کلیدی خودداری کرده یا این اطمینان را به تهران نداده که از سیاست‌های هسته‌ای دولت‌های گذشته اجتناب خواهد کرد

• توقعات هسته‌ای اضافی فراتر از محدوده برجام را مطرح ساخته است

• و با این پیشنهاد که ایران تنها در صورت راستی‌آزمایی لغو تحریم‌های واشنگتن به تعهدات هسته‌ای خود بازگردد نیز مخالفت کرده است.

پس از این چه خواهد شد

هفته‌های پیش رو نشان خواهد داد که آیا خامنه‌ای در حال انجام یک بازی مذاکراتی پیچیده است یا واقعاً معتقد است که ورود مجدد به برجام بدون داشتن ضمانت‌های اضافی ریسک بالایی دارد اگر در نخستین گام روند راستی‌آزمایی کاملی برای لغو تحریم‌های آمریکا وجود نداشته باشد خامنه‌ای ممکن است بخواهد برجام را در دست رد کند حتی اگر این کار به قیمت از دست دادن منافع اقتصادی ایران تمام شود و این کشور با فشارهای بین‌المللی جدیدی در واکنش به این عدم سازش مواجه شود.

در همین حال رژیم ایران به محدودسازی دسترسی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به سایت‌های هسته‌ای ادامه می‌دهد و به گسترش برنامه هسته‌ای خود می‌پردازد (به عنوان مثال با غنی‌سازی اورانیوم تا میزان ۶۰ درصد

<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-nuclear-watchdog-report-suggests-impact-suspected-israeli-sabotage>)

انجام تحقیق و توسعه در تولید سانتریفیوژهای پیشرفته و تولید فلز اورانیوم). چنین اقداماتی می‌تواند نشانه دیگری از چانه‌زنی سخت از سوی خامنه‌ای باشد تا واشنگتن برای تسلیم شدن در برابر رویکرد حداکثرطلبانه خامنه‌ای تحت فشار قرار گیرد یا به ریسک افزایش تنش و توسعه هسته‌ای تن دهد با این حال مقامات آمریکایی مکرراً خواسته‌های او را رد کرده‌اند از همه مهم‌تر آنها هشدار می‌دهند که وضعیت به‌زودی به نقطه‌ای می‌رسد که دیگر بازگشت به برجام برای آمریکا بی‌معنی خواهد بود چرا که محدودیت‌های توافق‌نامه برجام دیگر نمی‌تواند از رسیدن ایران به آستانه تولید سلاح هسته‌ای به‌موقع هشدار دهد (به عنوان مثال

رسیدن به «زمان یکساله تسلیح هسته‌ای». در هر صورت گزینه‌های واقعی خامنه‌ای در صورت ادامه استراتژی فشار حداکثری اش به زودی آشکار خواهد شد.

عمر کرمی هموند مهمان پیشین انستیتو واشنگتن است و قبل از آن مسئولیت امور تحقیقاتی و تحلیلی ارتش اسرائیل در خاورمیانه را به عهده داشته است. ❖

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

فوریه ۲۰۲۲ | ۱۱

♦
Farzin Nadimi

(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology)

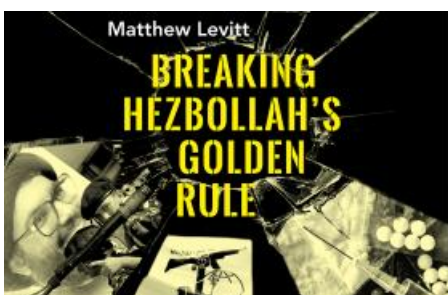
BRIEF ANALYSIS

Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

فوریه ۲۰۲۲ | ۱۱

♦
Simon Henderson

(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فوريه ٩٦.٢٢

Matthew Levitt

(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule)

TOPICS

(fa/policy-analysis/mn-ashah/) منع اشاعه

REGIONS & COUNTRIES

(fa/policy-analysis/ayran/) ايران